

60-godišnjica EUROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA

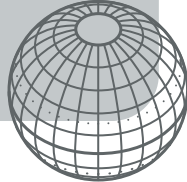
U Rimu je u studenom 1950. postignut povijesni dogovor, kojim je ustrojen obvezujući okvir osnovnih prava za Europu. Riječ je o Europskoj konvenciji o ljudskim pravima.

Ova je konvencija jedinstven i snažan instrument u promociji civilizacijskih normi i demokratskog napretka, te je značajno utjecala na poboljšanje života milijuna ljudi u Europi. Konvencijom je utemeljen i Europski sud za ljudska prava, koji osigurava da članice poštuju svoje obaveze iz konvencije.

Prava zajamčena Konvencijom poglavito uključuju: pravo na život, slobodu, sigurnost, pravično suđenje, privatnost i obiteljski život, pravo na udruživanje te pravo na izražavanje vjere. Konvencijom je strogo zabranjeno mučenje i diskriminacija. Europski sud jamči da će ova prava biti sastavni dio svih europskih društava.

Jedan od najvećih uspjeha Konvencije je ukidanje smrtne kazne. Konvencijom je također poboljšana tretman djece, mentalno oboljelih, zatvorenika i migranata. Konvencija je imala snažan utjecaj na razvoj zakonodavstva članica Vijeća Europe.

Kao simbol napretka postignutog od strane Vijeća Europe u posljednjih 60 godina na području demokracije, ljudskih prava i vladavine prava, Europska konvencija o ljudskim pravima nastavit će braniti temeljne slobode svih Europljana i u budućnosti.

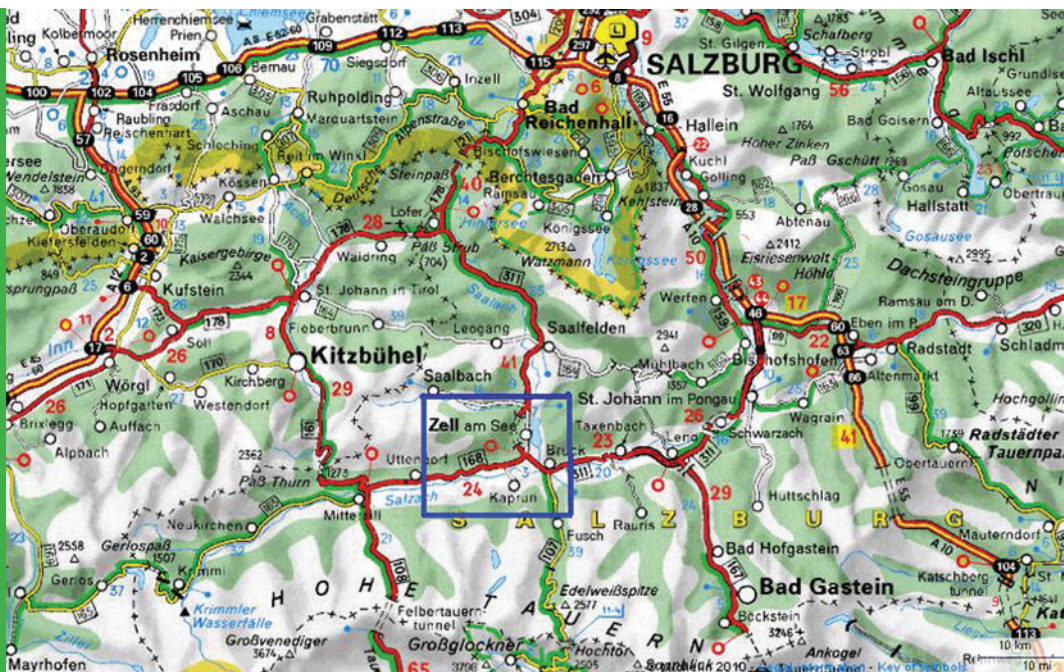

KAPRUN – 155 PUTA ZAŠTO?: DESETA OBLJETNICA POGIBIJE 155 OSOBA U USPINJAČI KOD KAPRUNA

Kaprun je turistička destinacija u austrijskoj pokrajini Salzburg, nedaleko od nešto poznatijeg turističkog središta Zell am See-a i stotinjak kilometara jugozapadno od grada Salzburga (sl. 1). U Kaprunu je razvijen cjelogodišnji turizam, a nadaleko je poznat po ledenjaku Kitzsteinhorn koji se nalazi u neposrednoj blizini samog mjesta. Veći dio ledenjaka pretvoren je u skijalište i na njemu je, u pravilu, moguće cjelogodišnje skijanje.¹

No, Kaprun je poznat i po stravičnoj nesreći koja se dogodila prije deset godina prilikom čega je došlo do stradavanja i pogibije 155 ljudi i čija se deseta obljetnica ove godine obilježava. Što se zapravo dogodilo 11. studenog 2000. godine?

U to doba pristup na skijalište bio je moguć putem uspinjače (potplaninskog vlaka) koja je vozila od podnožja planine do 2 450 metara n.v. odakle su se dalje nastavljale žičare po skijalištu te kabinskom žičarom manjeg kapaciteta. No, uspinjača se više koristila radi bržeg putovanja na skijalište od kabinske žičare. Trasa navedene uspinjače bila je dugačka 3 900 metara, od kojih je 3 300 metara prolazila kroz

Sl. 1. Geografski smještaj Kapruna

¹ Skijaška sezona odvija se od sredine rujna do sredine srpnja, a ako su sniježne prilike povoljne, sezona traje cijelu godinu.

Sl. 2. Nekadašnja uspinjača koja je vodila na skijalište Kitzsteinhorn pored Kapruna

tunel² (sl. 2).

Toga se jutro u uspinjaču ukrcao 161 putnik i konduker. Ubrzo nakon ulaska uspinjače u tunel, električna grijalica u stražnjem (donjem) dijelu vlaka uzrokovala je požar (kasnije se ispostavilo da navedena grijalica uopće nije bila predviđena za korištenje u takvom tipu prijevoznog sredstva). Vatra je zahvatila sustav za kočenje prilikom čega se uspinjača automatski zaustavila. Radi gubitka tlaka u sustavu, u početku nije bilo moguće otvoriti vrata uspinjače stoga su ljudi izlazili kroz prozore i dio ih se pokušao spasiti bježanjem uzbrdo kroz tunel. Ubrzo se požar proširio na čitav vlak (Meyer, 2003). Posljedice su bile stravične (sl. 3).

Poginulo je 155 ljudi, od toga 150 ljudi iz uspinjače, tri djelatnika na gornjoj postaji uspinjače koje je zahvatio dim iz tunela te konduker i putnik iz silazećeg vagona uspinjače. Spasilo se 12 osoba i to na način da su bježali prema dolje kroz tunel te ih tako nije zahvatio "efekt dimnjaka" kao ostale (Meyer, 2003).

Poginulo je 92 Austrijanaca, 37 Nijemaca, 10 Japanaca, 8 Amerikanaca, 4 Slovenca, 2 Nizozemca, 1 Britanac i 1 Čeh.

Sl. 3. Tunel uspinjače nakon požara

² Uspinjača je, najjednostavnije rečeno, oblik žičare gdje vučno uže vuče vagon po tračnicama. U smislu prijevoza putnika upotrebljava se u gradovima i na skijalištima za prijevoz na neko uzvišenje. Postoji nekoliko varijanti uspinjača. S obzirom na broj vagona razlikujemo uspinjače s jednim ili s dva vagona. Varijanta uspinjače s jednim vagonom podrazumijeva kretanje vagona gore-dolje po tračnicama, dok varijanta s dva vagona podrazumijeva kretanje jednog vagona gore i, u isto vrijeme, drugog vagona dolje. S obzirom na broj kolosijeka razlikujemo uspinjače s jednim kolosijekom gdje postoji skretišta za mimoilaženje vagona na sredini trase ili s dva neovisna kolosijeka. Postoje varijante uspinjače čije se tračnice nalaze na površini ili u podzemlju. Uspinjača kod Kapruna pripadala je jednokolosječnoj varijanti s dva vagona čija je trasa većinom bila položena kroz podzemlje. Kapacitet jednog vagona bio je 180 osoba (Günther, 1999).

Posljedice su bile nesagledive. Osim novčane odštete koja je isplaćena obiteljima poginulih, nesreća je imala posljedice i na turizam Kapruna. Te je sezone prevezeno manje putnika žičarama na skijalištu Kaprun i zabilježen je pad broja gostiju. Turizam Kapruna trebao je nekoliko godina da se oporavi od posljedica nesreće.

Uspinjača je nakon nesreće trajno zatvorena i više nije u uporabi. Iduće godine, paralelno s postojećom kabinskom žičarom, sagrađena je moderna kabinska žičara kao nadomjestak za uspinjaču. U spomen poginulima, pored donje postaje sagrađen je memorijalni centar (sl. 4).

Nema smisla govoriti o izbjegavanju tunela, ali ova nesreća, kao i slične nesreće u tunelima (npr. u cestovnim tunelima Mont Blanc 1999. godine, Tauern 1999. godine, St. Gotthard 2001. godine) (Beard, 2009) ukazuju na potrebu održavanja visoke razine sigurnosti i stalnih provjera sustava u tunelima, ali i na potrebu ljudske snalažljivosti i znanja o postupanju u opasnim situacijama, stoga neka ovaj kratki članak bude doprinos svemu navedenom.

Sl. 4. Memorijalni centar u spomen poginulima u nesreći u Kaprunu

SLAVEN GAŠPAROVIĆ

LITERATURA:

BEARD, A. N., 2009: Fire safety in tunnels, *Fire Safety Journal*, 44 (2), 276-278.

GÜNTHER, W. A., 1999: *Seilbahntechnik*, Technische Universität München, München

MEYER, H. J., 2003: The Kaprun cable car fire disaster – aspects of forensic organisation following a mass fatality with 155 victims, *Forensic Science International*, 138 (1-3), 1-7.

NAJVIŠI EUROPSKI CESTOVNI PRIJEVOJ

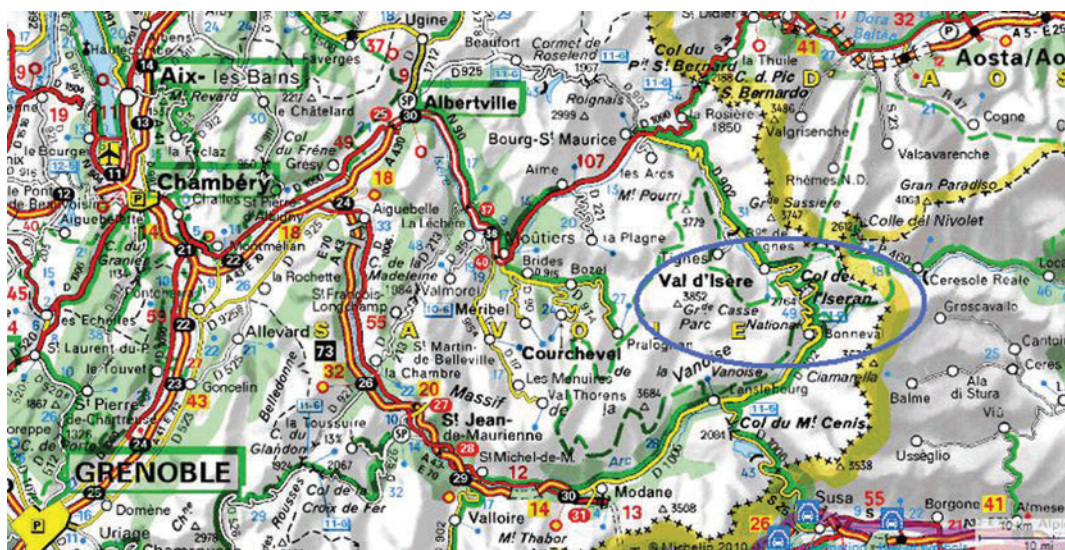
Prijevoj bi u prometnom smislu označavao reljefno sniženi, ulegnuti dio između dva uzvišenja kojim prolazi prometnica od točke A do točke B i koji omogućuje lakši prijelaz kroz reljefno uzvišeno područje. U Europi su prijevoje lokalni stanovnici koristili od davnina, a šire su postali poznati u vrijeme rimskih osvajanja. Tijekom vremena i razvojem prometa značenje prijevoja je raslo (Pyatt, 1984). Danas pojedini prijevoji imaju izrazito prometno značenje, kao primjer se može navesti cestovni prijevoj Brenner između Austrije i Italije kojim godišnje prođe više od 4 500 000 vozila (www.autobrennero.it).

No, postavlja se pitanje koji je najviši cestovni prijevoj u Europi? Na ovo pitanje nije moguće jednoznačno odgovoriti. Stoga krenimo redom.

Postoji čitav niz prometnica kroz planinska područja Europe koje nisu asfaltirane (tzv. off road) i kojima je omogućeno prometovanje samo posebnim terenskim vozilima, brdskim biciklima ili pješačenjem. Niz prijevoja postoji i u obliku planinarskih staza koje vode kroz teško pristupačna, ponekad čak i trajno zasnježena područja. Takve neasfaltirane prometnice i planinarske staze nećemo ovoga puta uzimati u obzir.

Kao dva najviša cestovna prijevoja u Europi ističu se Col de l'Iseran (2 770 m n. v.) i Cime de la Bonette (2 802 m n. v.), oba se nalaze u Francuskoj i „vode bitku” koji je najviši asfaltirani cestovni prijevoj u Europi. Čini se sve tako jednostavno, a nije.

Col de l'Iseran nalazi se u regiji Rhone-Alpes, u departmanu Savoie. Nalazi se na prometnici koja povezuje poznatu turističku destinaciju Val d'Isère na sjeveru i naselje Bonneval-sur-Arc na jugu (sl. 1). Zbog velike količine snijega i nepovoljnih vremenskih uvjeta prijevoj je zatvoren za promet od listopada do lipnja. Kod ovog prijevoja nema ništa spornog s obzirom na ranije postavljenu definiciju prijevoja (sl. 2).

Sl. 1. Geografski smještaj prijevoja Col de l'Iseran

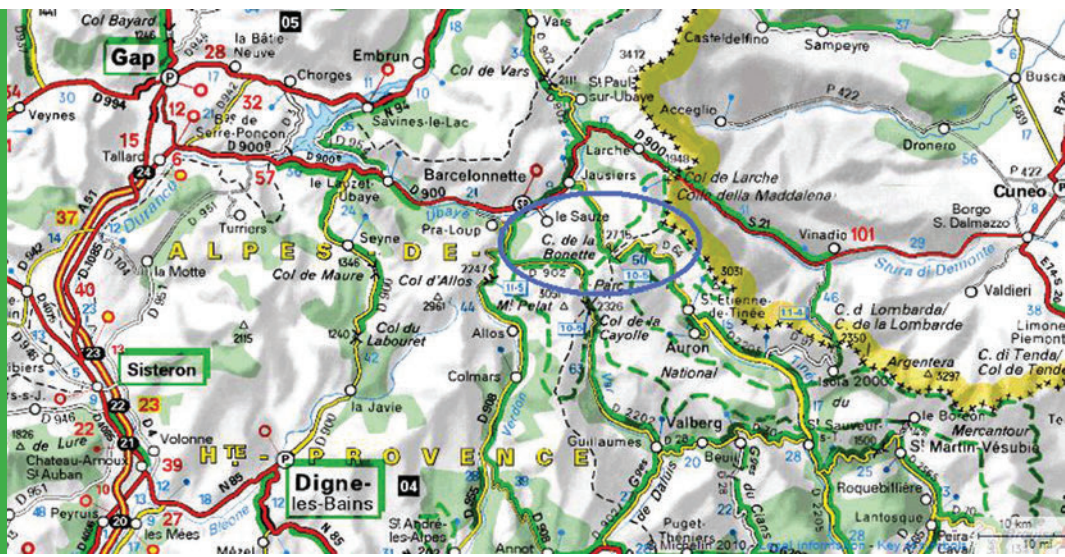

Sl. 2. Col de l'Iseran

Problem nastaje kod prijevoja Cime de la Bonette. Da bi se u potpunosti shvatila problematika, valja se spustiti malo niže, na kilometar udaljeni prijevom Col de la Bonette (2 715 m n.v.) (sl. 3). Navedeni se prijevoj nalazi u regiji Provence-Alpes-Cote d'Azur, na granici departmana Alpes-Maritimes i Alpes-de-Haute-Provence. Povezuje naseља Jausiers na sjeveru i Saint-Etienne-de-Tinée na jugu. Kao i Col de l'Iseran i ovaj je prijevoj zbog nepovoljnih vremenskih uvjeta i snijega zatvoren za promet od listopada do lipnja.

S prijevoja Col de la Bonette vodi jedna kružna, dva kilometra dugačka, asfaltirana cestovna prometnica oko uzvišenja Cime de la Bonette (2 860 m) koja u svojoj najvišoj točki doseže nadmorsku visinu 2 802 metra koje se također naziva Cime de la Bonette. Radi se, dakle, o prometnici koja počinje i završava u istoj točki (na prijevoju Col de la Bonette) i kao takva se teško može smatrati prijevojem s obzirom da je riječ, praktično, o panoramskoj cesti oko uzvišenja (sl. 4).

No, u mnogim turističkim vodičima i na mnogim internet stranicama upravo se Cime de la Bonette označava kao najviši europski cestovni asfaltirani prijevoj. Suprotna mišljenja označavaju ovaj prijevoj kao svojevrsnu laž ili obmanu i ističu Col de l'Iseran kao najviši europski cestovni prijevoj. Postavlja se i pitanje je li Cime de la Bonette uopće prijevoj s obzirom da se, tehnički gledano, radi o najvišoj točki koju postiže prometnica oko uzvišenja. Ukoliko se Col de la Bonette usporedi s ostalim cestovnim prijevojima, on je na četvrtom

Sl. 3. Geografski smještaj prijevoja Col de la Bonette

Sl. 4. Pogled s uzvišenja Cime de la Bonette da prijevoj Col de la Bonette (u prvom planu je kružna cesta oko uzvišenja, prijevoj je u središnjem dijelu fotografije)

mjestu s obzirom da su, osim Col de l'Iserana, od njega viši i talijanski Passo dello Stelvio (2 758 m n. v.) i Col Agnel (2 744 m n. v.) na francusko-talijanskoj granici. Zanimljivo je da se oko pitanja koji je prijevoj viši ne mogu složiti niti sami Francuzi. No, svakako mogu biti ponosni da se diskusija vodi oko problema koji se nalazi na njihovom teritoriju i kao takvo ima i značajno turističko značenje. Svakako da bi po definiciji prijevoja Col de l'Iseran bio najviši europski cestovni asfaltirani prijevoj s obzirom da spaja različite točke u prostoru i najniža je točka između reljefnih uzvišenja preko koje prolazi cestovna prometnica.

Kako Alpe predstavljaju najveću prirodnu prepreku u prometnom povezivanju Europe, u nastavku je pregled najznačajnijih alpskih asfaltiranih cestovnih prijevoja svrstanih prema nadmorskoj visini.

LITERATURA I IZVORI:

- PYATT, E. C., 1984: The Passage of the Alps: From Hannibal to the Motorway, Robert Hale, London.
 Autokarta Alpen – Alpi – The Alps – Les Alpes, 1:600 000, Freytag & Berndt, Austrija, 1999.
 Autokarta France, 1:750 000, Marco Polo, Njemačka, 2002.
 Autostrada del Brennero, dati traffico, www.autobrennero.it (07.06.2010.)
 Enciklopedija Britannica, www.brittanica.com (07.06.2010.)

Tab. 1. Najznačajniji alpski cestovni prijevoji

Naziv prijevoja	Lokacija	Država	Nadmorska visina (m)
Cole de l'Iseran	Val d'Isère - Bonneval-sur-Arc	Francuska	2770
Passo dello Stelvio	Spondinig - Bormio	Italija	2758
Col Agnel	Queyras - Sampeyre	Francuska / Italija	2744
Col de la Bonette	Jausiers - Saint-Etienne-de-Tinée	Francuska	2715
Col de Restefond	Col de la Bonette - Jausiers	Francuska	2692
Col du Galibier	Col du Lautaret - Valloire	Francuska	2646
Passo di Gavia	Bormio - Ponte di Legno	Italija	2621
Hochtor	Zell am See - Heiligenblut	Austrija	2505
Umbrailpass	Santa Maria - Bormio	Švicarska / Italija	2501
Nufenenpass	Ulrichen - Airolo	Švicarska	2478
Timmelsjoch	Obergurgl - Merano	Austrija / Italija	2474
Col du Grand-Saint-Bernard	Martigny - Aosta	Švicarska / Italija	2469
Furkapass	Hospental - Ulrichen	Švicarska	2431
Flüelapass	Davos - Susch	Švicarska	2383
Col d'Izoard	Briançon - Guillestre	Francuska	2360
Col de la Lombarde	Isola - Vinadio	Francuska	2351
Passo del Bernina	Pontresina - Poschiavo	Švicarska	2330
Passo Forcola di Livigno	Livigno - Poschiavo	Italija	2315
Albulapass	Tiefencastel - La Punt	Švicarska	2312
Passo di Foscagno	Bormio - Trepalle	Italija	2291
Julierpass	Tiefencastel - Silvaplana	Švicarska	2284
Sustenpass	Innertkirchen - Wassen	Švicarska	2259
Col d'Allos	Colmars - Barcelonnette	Francuska	2250
Passo Sella	Val Gardena - Val di Fassa	Italija	2244
Passo Pordoi	Canazei - Andraz	Italija	2239
Passo di Giau	Pocol - Selva di Cadore	Italija	2233
Passo d'Eira	Livigno - Trepalle	Italija	2208
Passo di Valparola	Cortina - S. Cassiano	Italija	2192
Col du Petit Saint-Bernard	Bourg-Saint-Maurice - Prè-Saint-Didier	Francuska / Italija	2188
Grimselpass	Gletsch - Innertkirchen	Švicarska	2165
Fuornpass	Zernez - Santa Maria	Švicarska	2149
Passo Falzarego	Andraz - Cortina	Italija	2117
Splügenpass	Splügen - Chiavenna	Švicarska / Italija	2113
Col de Vars	Guillestre - Jausiers	Francuska	2109
Jaufenpass	Sterzing - Merano	Austrija / Italija	2099
Gotthardpass	Andermatt - Airolo	Švicarska	2091
Col du Mont Cenis	Lanslebourg - Susa	Francuska / Italija	2084
Col de la Croix de Fer	Bourg d'Oisans - Saint-Jean-d'Arves	Francuska	2067
Passo del San Bernardino	Hinterrhein - Mesocco	Švicarska	2065
Col du Lautaret	Briançon - la Grave	Francuska	2058
Stallersattel	St. Jakob - Antholz	Austrija / Italija	2052
Oberalppass	Andermatt - Disentis	Švicarska	2044
Col de Sestriere	Roreto - Cesana Torinese	Italija	2033
Bielerhöhe	Partenen - Galtür	Austrija	2032
Simplonpass	Brig - Domodossola	Švicarska	2005
Würzjoch	Eisacktal - Val Badia	Italija	2003

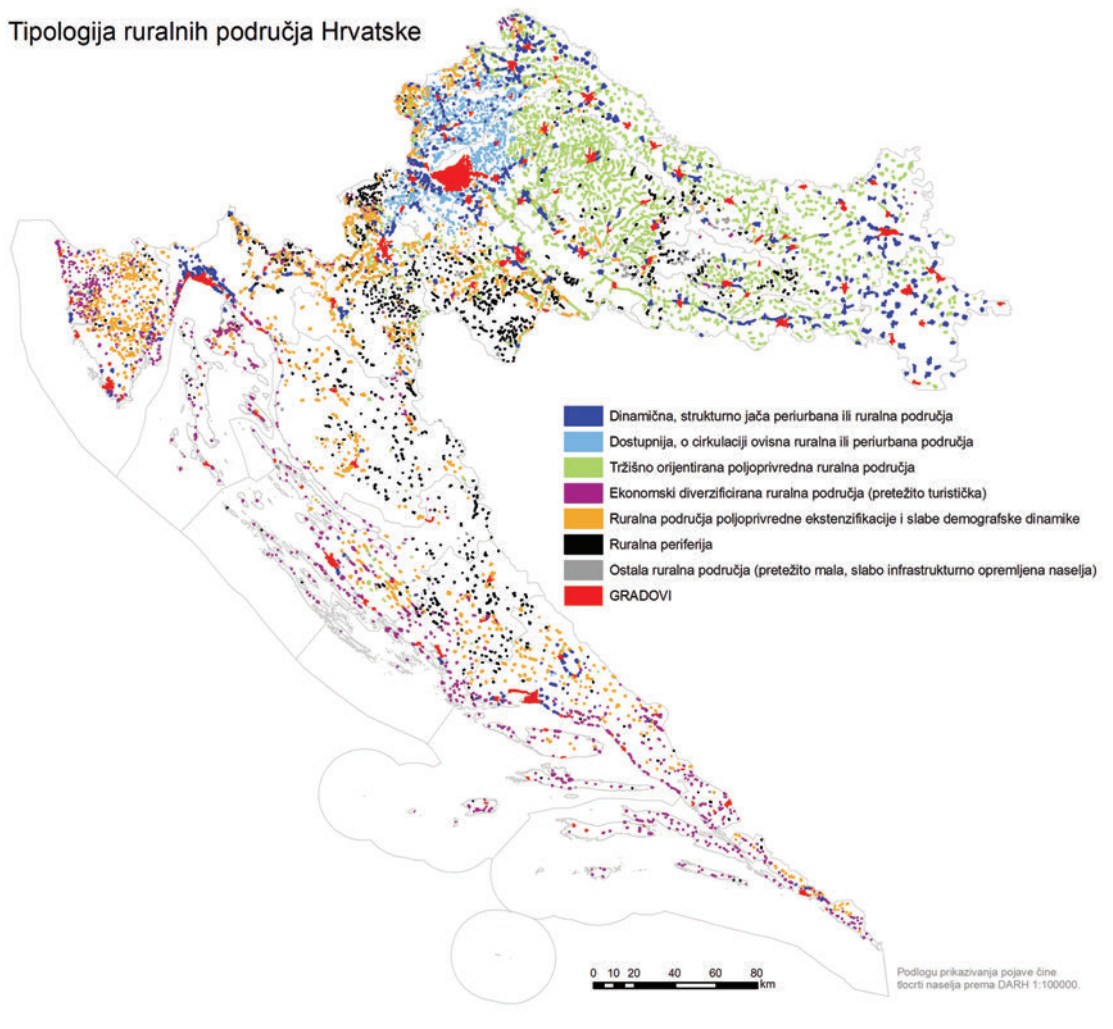
Passo San Marco	Bergamo - Morbegno	Italija	1985
Col de la Madeleine	La Chambre - Moûtiers	Francuska	1984
Passo di Rolle	Predazzo - S. Martino di Castrozza	Italija	1984
Colle della Maddalena	Larche - Vinadio	Francuska / Italija	1948
Klausenpass	Aldorf - Linthal	Švicarska	1948
Passo San Pellegrino	Moena - Falcade	Italija	1918
Lukmanierpass	Disentis - Biasca	Švicarska	1916
Passo Croce Domini	Breno - Bagolino	Italija	1893
Passo Tonale	Ponte di Legno - Fucine	Italija	1883
Col de Tende	Tende - Cuneo	Francuska / Italija	1870
Col de Montgenevre	Briançon - Ceasana Torinese	Francuska / Italija	1854
Passo del Vivione	Val di Scalve - Edolo	Italija	1819
Malojapass	Silvaplana - Chiavenna	Švicarska	1815
Passo Tre Croci	Cortina - Auronzo	Italija	1809
Arlbergpass	St. Anton am Arlberg - Langen	Austrija	1793
Flexenpass	Zürs - Arlebrgpass	Austrija	1773
Turracher Höhe	Turrach - Ebene-Reichenau	Austrija	1763
Col de l'Echelle	Briançon - Bardonecchia	Francuska / Italija	1760
Karerpass	Nova Levante - Vigo di Fassa	Italija	1752
Radstädter Tauern	Radstadt - Mauterndorf	Austrija	1739
Campo Carlo Magno	Dimaro - Tione di Trento	Italija	1682
Colle Maniva	Val Trompia - Bagolino	Italija	1664
Katschberg	St. Michael - Rennweg	Austrija	1641
Passo Monte Croce	Sexten - S. Stefano	Italija	1636
Gerlospass	Krimml - Gerlos	Austrija	1630
Vršič	Kranjska gora - Bovec	Slovenija	1611
Col de Turini	Vésubie - Sospel	Francuska	1607
Naßfeldpass	Hermagor - Pontebba	Austrija / Italija	1552
Col de la Forclaz	Chatelard - Martigny	Švicarska	1527
Reschenpass	Nauders - Graun	Austrija / Italija	1507
Brennerpass	Innsbruck - Brixen	Austrija / Italija	1370
Passo Cereda	Primiero - Agordo	Italija	1369
Plöckenpass	Tolmezzo - Kötschach-Mauthen	Austrija / Italija	1360
Passo della Presolana	Clusone - Val di Scalve	Italija	1286
Pass Thurn	Jochberg - Mittersill	Austrija	1274
Aflenzner Seeberg	Mariázell - Bruck an der Mur	Austrija	1254
Col Bayard	La Mure - Gap	Francuska	1248
Jezerško	Bad Eisenkappel - Jezerško	Slovenija/Austrija	1218
Fernpass	Lermoos - Nassereith	Austrija	1212
Präbichl	Eisenerz - Leoben	Austrija	1204
Iselbergpass	Lienz - Winklern	Austrija	1204
Passo del Aprica	Edolo - Sondrio	Italija	1181
Col de la Croix Haute	Grenoble - Gap	Francuska	1167
Predel	Bovec - Tarvisio	Slovenija / Italija	1156
Ljubelj (tunel)	Tržič - Ferlach	Slovenija/Austrija	1067
Brünigpass	Meiringen - Luzern	Švicarska	1035
Semmering	Gloggnitz - Mürzzuschlag	Austrija	965
Pyhrnpass	Spittal am Pyhrn - Pyhrn	Austrija	945

Izvor: autokarta Alpen, Freytag & Berndt; autokarta France, Marco Polo; www. britannica.com, 07.06.2010.; autorovo istraživanje

TIPOLOGIJA RURALNIH PODRUČJA HRVATSKE

Tipologija ruralnih područja Hrvatske

Izvor: Lukić, A. (2009) Tipologija ruralnih područja Hrvatske – geografski aspekt, doktorska disertacija, Geografski odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, Zagreb

Predstavljena tipologija pokušaj je i prilog razumijevanju suvremenih procesa u ruralnim i periurbanim naseljima Hrvatske. Izrađena je utvrđivanjem međusobne povezanosti 58 varijabli na razini naselja, analiziranih u 11 skupina: lokacijska obilježja naselja; broj, razmještaj i sastav stanovništva; demografska dinamika; zaposlenost i cirkulacija stanovništva; socio-ekonomska struktura naselja; značaj i struktura poljoprivrede kao izvora prihoda; način korištenja zemljišta; funkcije i stanje stambenog fonda; infrastrukturna opremljenost kućanstava; centralitet naselja; dostupnost centralnim i funkcionalno jače opremljenim naseljima. Faktorska i klaster analiza osnovne su metode korištene u izradi tipologije.

DOSTUPNIJA, O CIRKULACIJI OVISNA RURALNA ILI PERIURBANA PODRUČJA

(638 naselja, 200.609 stanovnika)

U naseljima ovog tipa živi 4,5 posto stanovnika Hrvatske. Pogled na kartu otkriva izraženu regionalnu komponentu u prostornom razmještaju. Zagrebački prsten (uži i širi, sve do Jastrebarskog, Vukomeričkih gorica i Pokuplja) te Hrvatsko zagorje čine gotovo ekskluzivne zone takvih ruralnih područja u državi. Tu se ona isprepleću ponajviše s opisanim dinamičnim, strukturno jačim područjima. Iako komplementaran, u prosjeku se ovaj tip naselja ipak podosta razlikuje od prethodnog, već i po osnovnim obilježjima: naselja su manja (veličina prosječnog naselja je 314,4 stanovnika, 43,2 posto svih naselja je manje od 100 st.), rjeđe su naseljena (85,5 st/km²) i sa slabije razvijenim funkcijama. Njihovo važno obilježje je izuzetno velika dostupnost sustava središnjih naselja, što je rezultat njihove veće zastupljenosti u sjeverozapadnom i središnjem dijelu Hrvatske te guste mreže lokalnih prometnica. Naselja ovog tipa apsolutno prednjače u odnosu na sva ostala po udjelu dnevnih cirkulanata (36,5 %), a imaju i najveći udio zaposlenih dnevnih cirkulanata u ukupnom broju zaposlenih (60,3 %). Svi ti pokazatelji upućuju na njihovu veću ovisnost o funkciji rada izvan mjesta stanovanja.

TRŽIŠNO ORIJENTIRANA POLJOPRIVREDNA RURALNA PODRUČJA

(1710 naselja, 522.234 stanovnika)

Dominantna obilježja ovog tipa ruralnih područja su značaj poljoprivrede kao važnog izvora prihoda kućanstava i njena usmjerenost k tržištu. Obuhvaćaju gotovo četvrtinu (24 %) ukupne površine Hrvatske sa 11,8 posto stanovništva. Najzastupljenija su u Istočnoj Hrvatskoj, u kojoj čine 61,3 posto svih naselja, a prostorno se nastavljaju na daruvarski, bjelovarski i križevački kraj te dijelove Podravine i Međimurja u Središnjoj Hrvatskoj. Dje latnosti primarnog sektora u prosječnom naselju tog klastera čine vrlo visoki udio od 72,7 posto svih radnih mjesta, a nešto više od petine ukupnoga čini poljoprivredno stanovništvo (22,1 %). U njima je gotovo polovica ukupno korištenog poljoprivrednog zemljišta Hrvatske (46,9 %), a taj udio još je veći u kategoriji oranica i vrtova (53,7 %). Prosječna veličina naselja je 305,4, dok je prosječna gustoća naseljenosti 38,4 st/km².

EKONOMSKI DIVERZIFICIRANA RURALNA PODRUČJA (PRETEŽITO TURISTIČKA)

(913 naselja, 267.833 stanovnika)

Klaster obuhvaća 13,5 posto svih naselja i u njemu živi 6 posto ukupne populacije. U prostornom razmještaju ovog klastera dominira uski priobalni kopneni pojas, otoci (diferencijacija je izraženija na velikim otocima) i samo neki, manji dijelovi neposrednog turistički razvijenijeg ili ekonomski diverzificiranijeg zaleđa. To su ponajprije područja u kojima je analizom varijabli utvrđena izrazita koncentracija uslužnog sektora i s njime povezanih

aktivnosti u socio-ekonomskoj strukturi stanovništva i koja čine jezgru hrvatskog turizma. Mali značaj poljoprivrede i primarnog sektora posljedica je prvenstveno nadmoćnosti tercijara, a posebno ugostiteljske i turističke djelatnosti, po kojima je klaster i nazvan. Ovaj tip ima i prosječno najveći udio stanova za odmor u ukupnom broju stanova (38,1%) te daleko najviši udio poljoprivrednih kućanstava koja se bave turizmom, smještajem i drugim aktivnostima vezanima uz slobodno vrijeme. Prosječna veličina naselja je 293,4 stanovnika, a gustoća 35,2 st/km².

RURALNA PODRUČJA POLJOPRIVREDNE EKSTENZIFIKACIJE I SLABE DEMOGRAFSKE DINAMIKE (1380 naselja, 239.985 stanovnika)

RURALNA PERIFERIJA (991 naselje, 58.317 stanovnika)

Naselja ova dva tipa isprepleću se u prostoru i zajedno obuhvaćaju čak 35,9 posto državne površine, ali u njima živi samo 6,7 posto stanovništva Hrvatske. Postoje površinom veća područja s izrazitijom koncentracijom naselja tih dvaju tipova - područja u kojima prevladavaju ili čak i dominiraju. Osim njih, oba tipa javljaju se kao „džepovi“ ekstenzifikacije i periferije u svim hrvatskim regijama, uglavnom u brdsko-planinskim i pograničnim područjima te u obalnom zaleđu i otočnoj unutrašnjosti. Površinom veća područja izrazite dominacije ekstenzifikacije i slabe demografske dinamike su središnja i sjeverna Istra, a ruralne periferije Lika, Kordun, Banovina i šibenska Zagora. U Gorskom kotaru i Karlovačkom Pokuplju oba se tipa miješaju. Džepovi izrazite ekstenzifikacije su neki pogranični dijelovi Hrvatskog zagorja, Bukovice, dijelovi Cetinskog i Imotskog kraja, Konavala. Izraziti džepovi ruralne periferije su Žumberak te obronci slavonskih gora (Papuk, Psunj, Dilj i Krndija). Prosječna veličina naselja u pozitivnijem tipu je 173,9 stanovnika, uz prosječnu gustoću od 23,7 st/km². U tipu ruralne periferije prosječno naselje ima 58,8 stanovnika, mala naselja (200-499 stanovnika) čine samo 5 posto, a naselja većih od 500 stanovnika nema. Prosječna „rijetkoća“ naseljenosti ruralne periferije je 5,7 st/km². Oba tipa su prosječno viša od 300 m/nm.

U razdoblju od 1961. do 2001. godine 990 od 991 naselja ruralne periferije smanjilo je broj stanovnika, i to njih dvije trećine za četiri ili više puta. U tipu ekstenzifikacije situacija je samo nešto bolja jer je ukupan broj stanovnika smanjen u 91,1 posto svih naselja, a oko polovice ih se „samo“ prepolovilo. Ono po čemu se ta dva tipa u demografskoj slici znatnije razlikuju su dobna i obrazovna struktura te pokazatelji prirodne promjene koji su povoljniji u tipu ekstenzifikacije. Ruralna periferija je ovisna o poljoprivredi i primarnom sektoru, ali je ta poljoprivreda manje dohodovna i komercijalna u usporedbi s ostalim tipovima. U tipu poljoprivredne ekstenzifikacije je manji udio socijalnog ugara, a ta su područja i manje ovisna o poljoprivredi i primarnom sektoru. No, možda je najvažnije da je to stanovništvo, posebno zaposleni, ipak znatno mobilnije od onog u ruralnoj periferiji, nadomještajući time male izvore prihoda iz primarne grane.

IZVOR:

Lukić, A., 2009: Tipologija ruralnih područja Hrvatske – geografski aspekt, doktorska disertacija, Geografski odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, Zagreb

Primijenjena geografija u teoriji i praksi

Međunarodni znanstveni skup
5.-6. studenoga 2010., Zagreb
Geografski odsjek
Prirodoslovno-matematički fakultet
Sveučilište u Zagrebu

Theme:

- Odnos između teorije i prakse u geografiji (temeljnih i primijenjenih istraživanja);
- Aplikativna fizička geografija i geokološke analize;
- Upravljanje i zaštita prirodnih resursa;
- Zaštita od prirodnih rizika;
- Demogeografske i socio-ekonomske prostorne analize;
- Regionalno i prostorno planiranje;
- Lokacijske analize (turistička, industrijska, prometna, trgovinska geografija);
- Vrednovanje i zaštita kulturnih pejzaža;
- Prostorne percepcije i imaginacije – upotreba u političkim, društvenim i privrednim strategijama;
- Primjena GIS-a i ostalih geoinformacijskih tehnologija;
- Geografsko obrazovanje u funkciji primijenjene geografije.

17. DRŽAVNO NATJECANJE IZ GEOGRAFIJE

VINKOVCI, 11.-13. 05. 2010.

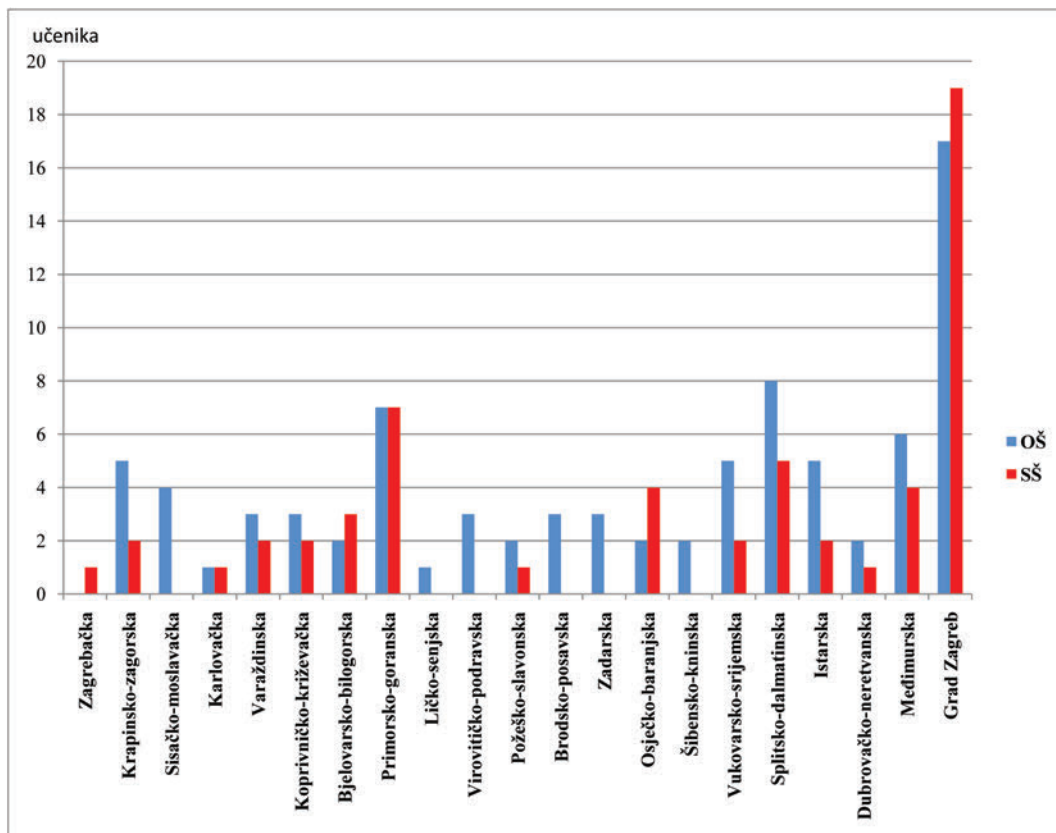
Državno natjecanje iz geografije 2010. godine održano je u Vinkovcima od 11. do 13. svibnja 2010. godine, u Gimnaziji Matije Antuna Reljkovića. Na temelju rezultata županijskih natjecanja, Državno povjerenstvo pozvalo je na 17. Državno natjecanje iz geografije 84 učenika osnovnih i 56 učenika srednjih škola, odnosno ukupno 140 učenika i 125 mentora iz 116 osnovnih i srednjih škola. I ove godine na državnom natjecanju sudjelovali su učenici iz svih županija Republike Hrvatske.

Ove je godine promijenjen sustav pozivanja učenika na državno natjecanje. Županijska povjerenstva dostavila su, sukladno pravilima natjecanja iz geografije, popis predložnika i dokumentaciju predložnika s najboljim rezultatima. Grad Zagreb imao je mogućnost predložiti učenike s devet najboljih rezultata, Splitsko-dalmatinska, Primorsko-goranska i Osječko-baranjska županija učenike sa šest najboljih rezultata, a županijska povjerenstva ostalih županija predlagala su učenike s tri najbolja rezultata. Budući da na županijskom natjecanju iz geografije nema dodatnog testiranja u slučajevima kada više učenika osvoji isti broj bodova, županijska povjerenstva mogla su predložiti sve učenike s devet, šest odnosno s tri najbolja rezultata.

Na županijskom natjecanju iz geografije 2010. godine sudjelovalo je 1768 učenika osnovnih škola i 875 učenika srednjih škola, odnosno ukupno 2643 učenika. Državno je povjerenstvo od županijskih povjerenstava zaprimilo 823 prijave predložnika za državno natjecanje (478 iz osnovnih i 345 iz srednjih škola). Sukladno kvotama odobrenim od Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, državno povjerenstvo od toga je broja pozvalo na državno natjecanje 4,7% sudionika županijskog natjecanja za osnovne škole i 6,4% sudionika županijskog natjecanja za srednje škole.

Broj učenika iz pojedinih županija na državnom natjecanju iz geografije ukazuje na značajne prostorne razlike u zastupljenosti pozvanih učenika (sl. 1). Iz osnovnih škola na državnom natjecanju sudjelovali su učenici iz 19 županija i Grada Zagreba (sl. 2). Samo Zagrebačka županija nije imala predstavnika iz osnovnih škola na ovogodišnjem državnom natjecanju. Među 84 pozvanih učenika osnovnih škola, najveći udio imali su učenici iz Grada Zagreba (20% pozvanih učenika). Po udjelu slijedile su Splitsko-dalmatinska, Primorsko-goranska, Međimurska, Krapinsko-zagorska, Vukovarsko-srijemska i Istarska županija. Najmanji udio imale su Ličko-senjska i Karlovačka županija. Indikativna je mala zastupljenost učenika iz Osječko-baranjske županije i velika zastupljenost učenika 6. rzedra iz Grada Zagreba.

U kategoriji srednjih škola prostorne su razlike još izraženije (sl. 3). Sisačko-moslavačka, Ličko-senjska, Virovitičko-podravska, Brodsko-posavska, Zadarska i Šibensko-kninska županija nisu imale predstavnika iz srednjih škola na ovogodišnjem državnom natjecanju. Sudjelovali su učenici iz 14 županija i Grada Zagreba. Od 56 pozvanih učenika, trećina je bila iz Grada Zagreba, a po zastupljenosti slijedili su učenici iz Primorsko-goranske, Split-

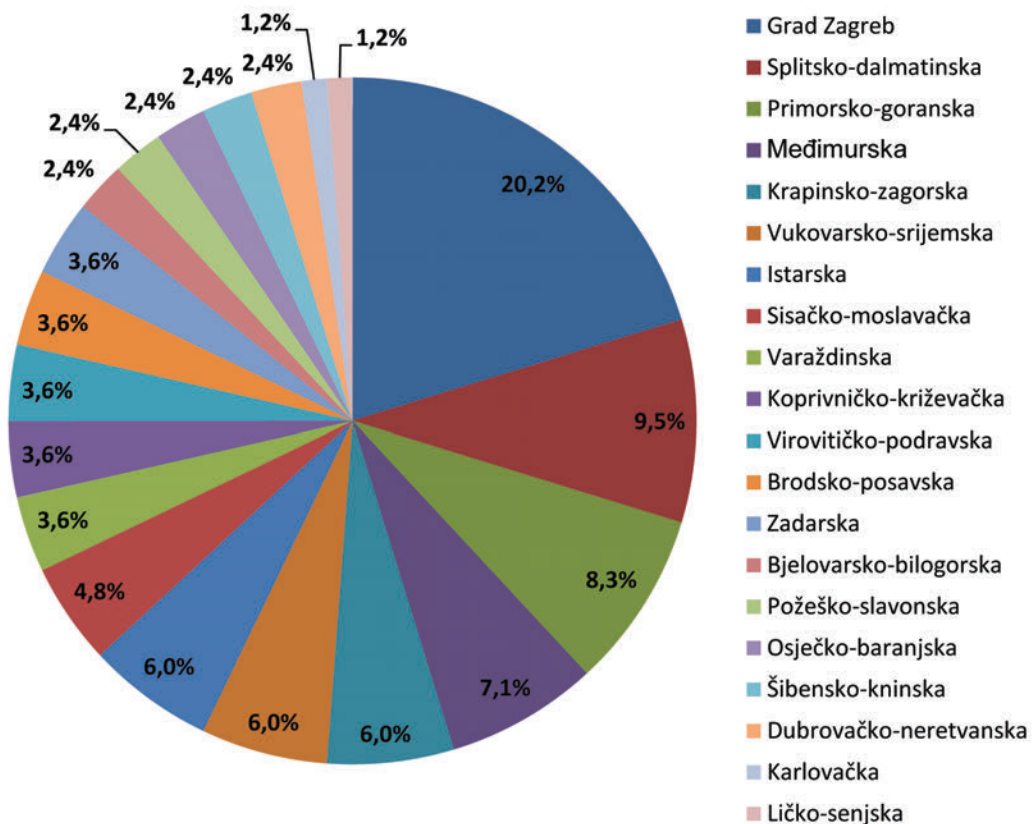

SI. 1. Broj učenika na 17. državnom natjecanju iz geografije po županijama

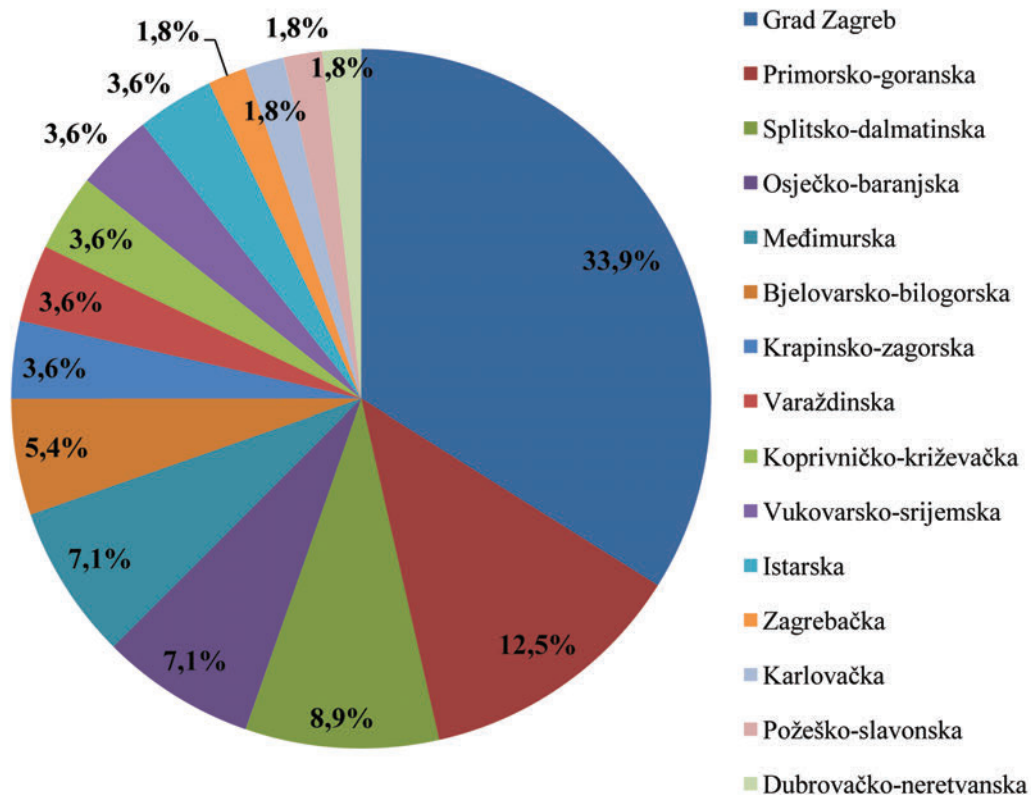
sko-dalmatinske, Osječko-baranjske i Međimurske županije. Od učenika prvog razreda, pozvanih na državno natjecanje, iz Grada Zagreba bilo je 46% natjecatelja, a u trećem razredu 56% natjecatelja.

Ovogodišnje državno natjecanje bilo je organizacijski i stručno na visokoj razini, čime se nastavlja tradicija dobro organiziranih natjecanja iz geografije. Natjecateljski dio sastojao se od testa i praktičnog rada, a posebni dio od predavanja za mentore i terenskog izlaska u istočni i zapadni dio Vukovarsko-srijemske županije. U testovima za pojedine razrede bilo je 30 zadataka (20 zadataka s dva boda i 10 zadataka s tri boda), s približno podjednakim udjelom zadataka otvorenog i zatvorenog tipa. U vrednovanju odgovora primijenjen je sustav parcijalnog bodovanja. U praktičnim radovima, u kojima je provjeravana razvijenost geografskih vještina, natjecatelji su mogli osvojiti maksimalno 30 bodova. Natjecatelji su u prosjeku ostvarili vrlo dobre rezultate (tab. 1). Raspon varijacije najveći je u sedmom razredu (43,5 bodova), a najmanji u petom razredu (23 boda).

Za osvojena prva tri mjesta najbolji natjecatelji primili su priznanja. Učenici koji su osvojili 4.-10. mjesto primili su pohvalnice s upisanim osvojenim mjestom, a ostali natjecatelji pohvalnice za sudjelovanje na državnom natjecanju.

Sl. 2. Udio učenika osnovnih škola iz pojedinih županija na 17. državnom natjecanju iz geografije

Sl. 3. Udio učenika srednjih škola iz pojedinih županija na 17. državnom natjecanju iz geografije

Tab. 1. Aritmetičke sredine osvojenih bodova po razredima i segmentima natjecanja

	ukupno	test	praktični rad		ukupno	test	praktični rad
5. razred	81,2	57,3	23,9	1. razred	77,5	54,8	22,7
6. razred	81,7	56,4	25,3	2. razred	70,4	45,6	24,8
7. razred	84,8	61,3	23,5	3. razred	82,5	58,5	24,0
8. razred	76,6	55,6	21,0	4. razred	79,3	52,7	26,6

**NAJBOLJI NATJECATELJI NA
17. DRŽAVNOM NATJECANJU IZ GEOGRAFIJE SU:**

5. razred					
rang	ime i prezime	mentor	škola	županija	bodovi
1	Valentina Meglič	Tatjana Pongrac	OŠ Veliko Trgovišće, PŠ Dubrovčan	Krapinsko-zagorska	91
2	Sven Lasta	Iveta Vranjić	Češka OŠ J. Ružička, Končanica	Bjelovarsko-bilogorska	90
3	Ela Grgurević	Jelica Kovačić	OŠ Ostrog, Kaštel Lukšić	Splitsko-dalmatinska	89,5

6. razred					
rang	ime i prezime	mentor	škola	županija	bodovi
1	Matea Bačić	Ivana Balaško	OŠ Gornja Vežica, Rijeka	Primorsko-goranska	92,5
2	Matea Kuljanić	Ana Matić	OŠ Josipa Kozarca, Vinkovci	Vukovarsko-srijemska	89
3	Petar Orlić	Brigita Gajski Stiperski	OŠ Josipa Račića, Zagreb	Grad Zagreb	88,5

7. razred					
rang	ime i prezime	mentor	škola	županija	bodovi
1	Martin Malović	Danijela Barić	OŠ Trnsko, Zagreb	Grad Zagreb	97,5
2	Fabijan Čorak	Ksenija Krušić	OŠ Remete, Zagreb	Grad Zagreb	92
3	Matej Vereš	Nevenka Ivković	OŠ Višnjevac, Osijek	Osječko-baranjska	91

8. razred					
rang	ime i prezime	mentor	škola	županija	bodovi
1	Mislav Glibo	Anka Puljarić	OŠ Zvonimira Franka, Kutina	Sisačko-moslavačka	92,5
2	Andrea Rusković	Ivan Ćužić	OŠ Skalice, Split	Splitsko-dalmatinska	89
3	Viktor Čižić	Nevenka Pokos	OŠ Dobriše Cesarića, Zagreb	Grad Zagreb	83
	Nikola Vujnović	Ivan Marinović	OŠ Dobriše Cesarića, Požega	Požeško-slavonska	83

1. razred

rang	ime i prezime	mentor	škola	županija	bodovi
1	Albert Škegro	Nidija Meštrović	V. gimnazija, Zagreb	Grad Zagreb	92
2	Petra Pajtak	Dragica Marčec	Prva gimnazija Varaždin, Varaždin	Varaždinska	85
	Paula Kovačić	Marija Trepše	V. gimnazija, Zagreb	Grad Zagreb	85
3	Stela Jelenić	Renata Grbac-Žiković	Gimnazija A. Mohorovičića u Rijeci, Rijeka	Primorsko- goranska	84

2. razred

rang	ime i prezime	mentor	škola	županija	bodovi
1	Tomislav Pilkić	Zvonimir Bušić	Gimnazija Antuna Gustava Matoša, Đakovo	Osječko- baranjska	84
2	Marko Dujčić	Miljenko Kljaić	Srednja škola Bartola Kašića, Grubišno Polje	Bjelovarsko- bilogorska	78,5
3	Petar Laus	Vica Podbevšek	Srednja škola Korčula, Korčula	Dubrovačko- neretvanska	77,5

3. razred

rang	ime i prezime	mentor	škola	županija	bodovi
1	Karlo Lugomer	Lidija Krušlin	XV. gimnazija, Zagreb	Grad Zagreb	96,5
2	Tomislav Belić	Valentina Pirc Mezga	Srednja škola Prelog, Prelog	Međimurska	95
3	Luka Kordić	Goranka Marković	I. gimnazija, Zagreb	Grad Zagreb	93

4. razred

rang	ime i prezime	mentor	škola	županija	bodovi
1	Tomislav Šimunović	Snježana Idžaković - Rožanković	Gimnazija Velika Gorica, Velika Gorica	Zagrebačka	92
2	Mirna Cerovac	Ana Jukić	I. gimnazija, Osijek	Osječko- baranjska	84
	Sanjin Ružić	Hrvoje Grofelnik	Gimnazija A. Mohorovičića u Rijeci, Rijeka	Primorsko- goranska	84
3	Melany Ćurić	Hrvoje Grofelnik	Gimnazija A. Mohorovičića u Rijeci, Rijeka	Primorsko- goranska	83
	Petra Lacković	Mirjana Zagorc	Druga gimnazija, Varaždin	Varaždinska	83

ERRATA CORRIGE

Geografski horizont 2/2009

• U članku **SEJŠELI – RAZVIJENA AFRIČKA DRŽAVA?** IVANA ŠULCA, zbog tehničke pogreške na str. 59 nedostaju redni brojevi u popisu izvora:

1. Atlas svijeta (ur. Klemenčić, M.), Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007.
2. CIA, The World Factbook, <http://www.cia.gov/library> (22.06.2009.)
3. Migration and Tourism Statistics 2008, <http://www.nsb.gov.sc/> (21.06.2009.)
4. Population and Vital Statistics 2008, <http://www.nsb.gov.sc/> (21.06.2009.)
5. Seychelles in Figures 2008 Edition: Population and Vital Statistics, <http://www.nsb.gov.sc/> (21.06.2009.)
6. Seychelles National Meteorological Service, <http://www.pps.gov.sc/meteo/index.html>, (16.06.2009.)
7. Seychelles-Mauritius Plateau, Encyclopædia Britannica Online, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/537259/Seychelles-Mauritius-Plateau> (02.06.2009.)
8. Statistical Abstract 2007: External Trade, <http://nsb.gov.sc/> (21.06.2009.)
9. Statistical Abstract 2007: Migration and Tourism, <http://nsb.gov.sc/> (21.06.2009.)
10. Statistical Abstract 2007: National Accounts, <http://nsb.gov.sc/> (21.06.2009.)
11. Statistical Abstract 2007: Population and Vital Statistics, <http://www.nsb.gov.sc/> (21.06.2009.)
12. Statistical Abstract 2007: Prices, Wages and Employment, <http://www.nsb.gov.sc/> (21.06.2009.)
13. The Islands Encyclopedia [oceandots.com](http://www.oceandots.com), <http://www.oceandots.com/indian/mascarene/> (02.06.2009.)
14. The Seychelles Islands: The Official Destination Website for the Seychelles Islands, <http://www.seychelles.travel/en/home/index.php> (29.06.2009.)